

60 ROKOV ŠKOLY PRE VZDELÁVANIE VYCHOVÁVATEĽOV

V NOVOM SADE

Resumé

Vzdelávanie detí a práca s deťmi majú dlhú históriu vo Vojvodine. Prvé materské školy na našom území začali s prácou v Subotici roku 1843, vo Veľkom Bečkereku (dnes Zreňanin) 1858, potom v Sente 1866 a nasledujúci rok v Novom Sade a v Kaniži.

Roku 1866 Magistrát mesta Nový Sad zvažuje možnosť otvorenia materských škôl pre deti vo veku od troch do sedem rokov. Dôvodom bola potreba postarať sa a opatriť mladšie deti, ktorým rodičia pracovali a staršie deti chodili do školy. Magistrát dostal podporu a finančné príspevky z radu remeselníkov a remeselných cechov. Najväčšiu podporu poskytla cisárovná Alžbeta, manželka cisára Františka Jozefa, ktorá bola zakladateľkou fondu pre pomoc vzdelávacích a výchovných inštitúcií v celej ríši. Vtedajší starosta Nového Sadu, Svetozar Miletić, v liste sa jej osobne poďakoval za „ušľachtilý dar“.

Prvého októbra roku 1867 začal s prácou Ústav pre starostlivosť o deti. Prvý vychovávateľ bol nemecký učiteľ David Sigmajster. Ustanovizeň navštevovali deti prevažne nemeckej a maďarskej národnosti, ale boli tu aj srbské deti. Ústav sa stal roku 1872 vlastníctvom rímsko-katolíckej cirkvi.

Roku 1890 Valné zhromaždenie učiteľov v Starom Bečeji prijalo Nariadenie o srbských cirkevných materských školách. Jeden z bodov Nariadenia sa vzťahoval aj na „vzdelávanie zabávačiek“ ako pomenovali vychovávateľky. Prízvukuje sa, že **zabávačka** musí mať solídne všeobecné a odborné vzdelanie, ale aj vlastnosti ako: usilovnosť, láska k povolaniu, svedomitosť a morálka. Bolo vynesené rozhodnutie, aby sa založil „odborný ústav, ktorého kurz bude trvať dva roky a ktorý bude založený na ľudových zdrojoch“.

Približne v rovnakom čase (roku 1891) v rakúsko-uhorskej monarchii schválili Zákon o ochrane detí. Tento zákon zaväzoval všetky „slobodné cisárske mestá“, že musia založiť trvalé materské školy v prípade, že majú viac ako 40 detí, a ak majú viac ako 15 detí musia mať opatrovňu. Prvú srbskú materskú školu otvorilo Charitatívne družstvo Novosadčaniek na Kvetnú nedeľu (10. apríla) roku 1892. Sídlilo na dnešnej Ulici Matice Srbskej 9 (niekdajšia Hanská). Prvá zabávačka v ňom bola Mária Simićová.

Do konca 19. storočia v Novom Sade existujú vedľa srbských aj maďarské a nemecké materské školy. Všetky materské školy boli pod patronátom zodpovedajúcej cirkvi.

Po ukončení Prvej svetovej vojny Vojvodina sa stala súčasťou Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov. V novovytvorenom štáte koncom roka 1919 založené bolo Ministersvo školstva. Ono preberá rad opatrení, ktoré zahŕňali aj činnosť predškolských vzdelávacích inštitúcií.

Mestská správa Nového Sadu zaviedla Školskú radu pre všetky základné školy a materské školy. V čele tejto rady bol starosta Nového Sadu. V júni roku 1921 v Novom Sade bol otvorený detský dispenzár a materská škola ako jednotná inštitúcia. V súlade s pravidlami materskej školy deti prichádzali v ranných hodinách, vyšetřili ich lekári, potom sa museli okúpať a obliecť si „inštitucionálny oblek“. Deti v tejto materskej škole mali celodenný režim hry, výuky, odpočinku a stravovania.

V tom období Ministerstvo školstva schválilo Pravidlá o skladaní skúšky pre zabávačky. Skúška sa mohla skladať po minimálne odpracovaných dvoch rokoch v materskej škole a ak bola tá činnosť ocenená najnižšie – dostatočnou známkom. Nevyhnutné bolo aj odporúčanie školského inšpektora, ako aj občianstvo Kráľovstva SCHS. Ku žiadosti bolo potrebné priložiť aj lekárske osvedčenie, že má zmysly dobre rozvinuté a že nemá žiadne poruchy reči. Skúška sa skladala v ženských učiteľských školách a komisia bola v rovnakom zložení ako aj pre učiteľov.

Nový Zákon o ľudovej škole schválený bol roku 1929. Podľa tohto zákona, materské školy a ľudové školy patrili k štátnym ustanovizniám a väčšie mestá a priemyselné strediská mali za povinnosť založiť ich. Materské školy mohli byť otvorené aj menších obciach a na žiadosť miestnej vlády alebo na žiadosť rodičov. Zákonom sa stanovuje program a práca v materskej škole, ktorý dovedty nebol jednotný. Zákonom sa stanovuje aj postavenie zabávačiek, podľa ktorého „v materských školách môžu byť zamestnané učiteľky, ktoré zložili skúšku pre zabávačky“.

Podľa niektorých údajov, pred Druhou svetovou vojnou v Novom Sade bolo 11 srbských materských škôl, jedna maďarská, ruská, nemecká a židovská. Roku 1938 tieto materské školy navštevovalo 893 detí.

Na začiatku roka 1940 v Kráľovstve Juhoslávie schválili Zákon podľa ktorého Učiteľské školy, ktoré boli na území Nového Sadu, Belehradu, Ľubl'any, Záhrebu, Sarajeva, Splitu, Mostaru, Kragujevca, Cetinja a Skopja mali právo organizovať skúšky pre zabávačky.

V roku 1945 bola založená nová socialistická vláda v Juhoslávii. Obnova vzdelávania bola jedným z prvoradých úloh. Okrem základného a stredného vzdelávania bolo plánované zvýšiť a zlepšiť predškolské vzdelávanie.

Ministerstvo školstva už roku 1945 prijalo zákon o oddelení materských škôl od základných škôl. V Zákone sa vymedzujú dva typy materských škôl. V prvom type materských škôl sa pracovalo podľa špeciálneho programu, štyri hodiny aby deti získali vedomosti a pracovné návyky potrebné pre základnú školu. V druhom type materských škôl deti sa učili a hrali osem hodín, pokým im rodičia boli v práci.

Do konca roka 1945 v Novom Sade začala s prácou prvá materská škola Pčelica v Ulici železničnej. Prvou riaditeľkou bola Milena Grujićová. Spočiatku sa vyučovalo iba po srbsky a neskôr otvorili aj maďarské oddelenie. Prvé detské **jasličky** pôsobili v Ulici Vase Stajića 5, v budove, ktorú predseda Matice srbskej Vasa Stajić poručil v závete deťom.

Začiatkom päťdesiatych rokov vo Vojvodine existovali trvalé a dočasné (alebo ako ich nazývali sezónne) materské školy. Počet detí sa neustále zvyšoval, preto aj potreba po takýchto inštitúciách sa zvyšovala. V tom období na území Vojvodiny existovalo len 14 materských škôl, z toho v Novom Sade osem s 25 detských skupín.

Zvýšenie počtu detí a nové školské programy vyžadujú si nový kvalifikovaný káder pre prácu s malými deťmi

. Odborné vzdelávanie pre učiteľov a vychovávateľky sa rozčleňuje. Existujúce školy sa pomenúvajú učiteľské a zakladajú sa nové, ktoré sa nazývajú školy pre vychovávateľov. Prvá škola pre vychovávateľov bola založená vo Vršci roku 1949. Tak ako sa zvyšovali potreby za vychovávateľmi a podmienky na založenie škôl v jednotlivých oblastiach Vojvodiny ešte neexistovali, v niektorých učiteľských školách sa organizujú kurzy pre vychovávateľov, ktoré trvajú šesť mesiacov až jeden rok. Kurzy sa organizujú v Sombore, Vršci, Pančeve a v Srijemských Karlovcích. Okresná rada pre školstvo na začiatku roka 1950 iniciuje založenie školy pre vychovávateľov v Novom Sade.

Ministerstvo školstva Socialistickej Republiky Srbsko roku 1952 schvaľuje rozhodnutie o zakladaní štvorročnej strednej školy pre vychovávateľov v Novom Sade, ktorá vyškolí odborníkov pre jasličky a materské školy. Škola pre vychovávateľov mala školiť žiakov z územia celej Juhoslávie. V júni roku 1952 Pokrajinská rada školstva oznamuje ministerstvu, že sa začalo so zápisom žiakov. Prvá riaditeľka školy bola Vera Pavlovová.

Do školy pre vychovávateľov sa mohli zapísať žiaci, ktorí ukončili osemročnú školu, respektíve nižšie gymnázium. Základná požiadavka pre prijatie do tejto školy bolo to, aby kandidátky a kandidáti boli fyzicky a duševne zdraví a aby mali sluch.

Do prvej triedy sa zapísalo 195 žiakov a rozdelili ich do 7 oddelení. Žiačkom, ktorí úspešne ukončili niektoré triedy na iných stredných školách, tieto triedy uznali s dodatočnou skúškou v oblasti pedagogických predmetov a oni tvorili triedu

druhého

,

tretieho

a

štvrtého

ročníka

. Od prvého školského roka zapisovali žiakov, ktorí navštevovali výuku po maďarsky. Mali rovnaké predmety ako aj v srbských oddeleniach s tým rozdielom, že okrem srbského jazyka mali aj maďarský jazyk ako osobitný predmet.

Školenie trvalo štyri školské roky. Od školského roku 1954/55 predĺžené bolo na päť rokov.

Budova, v ktorej sídlila Škola pre vychovávateľov, jednou je z najstarších školských budov v Novom Sade, vystavaná bola roku 1912 na Ulici futockej. V súčasnosti je v tej budove Elektrotechnická škola Mihajlo Pupin. Od školského roku 1953/54 Škola pre vychovávateľov sa sťahovala do novej budovy v Ulici školskej číslo 4. V prízemí školy bol **internát** pre žiačky školy.

V škole pre vychovávateľov, od založenia, skladali sa odborné skúšky. Skúšku mohli skladať všetci, ktorí absolvovali túto školu a odpracovali v odbore najmenej jeden rok. Odborná skúška pozostávala z dvoch častí. Najprv sa skladala praktická časť, aktivita s deťmi. Konkrétna aktivita s deťmi musela byť v odovzdaná písomnej podobe a vysvetlená. Praktická časť mohla prebiehať po srbsky alebo po maďarsky.

V školskom roku 1972/73 Škola pre vychovávateľov vyškolila aj tisíceho žiaka, ktorý skladal záverečnú skúšku.

V polovici sedemdesiatych rokov ministerstvo školstva SR Srbska a Autonómnej pokrajiny Vojvodiny uvedomili si potrebu zvýšiť Školy pre vychovávateľov na vyššiu úroveň. Do Zákona boli vnesené zmeny, ktoré predpisovali

dva
vyučovacie
stupne

,
prvý
štvorročný
a
druhý
dvojročný.

Na prvom vyučovacom stupni uplatňovali sa ustanovenia Zákona o strednom vzdelávaní. Na druhom vyučovacom stupni Pedagogickej akadémie boli platné ustanovenia Zákona o vysokom vzdelávaní.

V januári roku 1974 Pokrajinský sekretariát pre vzdelávanie rozhodol, že Pedagogická akadémia a musí zabezpečiť potrebné podmienky pre začiatok nového študijného programu pre vychovávateľov najneskôr do začiatku školského roka 1974/75. Vyučovanie na Pedagogickej akadémii prebiehalo v jazykoch národov, respektíve národností. Tiež, na akadémii sa mohlo organizovať vyučovanie na princípoch dvojjazykovosti.

Republikový sekretariát pre vzdelávanie a vedu v Belehrade v marci roku 1975 schválil predbežný návrh zákona o Pedagogickej akadémii a doručuje ho zakladajúcim Akademiám. Aj novosadská akadémia bola v procese zakladania.

Zavedením usmerneného vzdelávania stredné školy sa znovu zjednotili, a v školskom roku 1982/83 v Novom Sade bolo formovaných 13 vzdelávacích centier. Vtedy vznikla *Pracovná organizácia Stredná škola osvetového odboru Svetozar Marković*, ktorá bola utvorená z prípravného stupňa *Pedagogickej akadémie*, pre usmernené vzdelávanie a *Gymnázium Svetozar Marković*,

pre všeobecné vzdelávanie.

Záverečný stupeň Pedagogickej akadémie sa vyčleňuje od prípravného a stáva sa samostatnou vzdelávacou inštitúciou v rámci *Univerzity v Novom Sade* pod názvom *Pracovná organizácia Pedagogická akadémia Mošu Pijadeho v Novom Sade*

Roku 1982/83 škola sa presťahovala do budovy bývalého starého Židovského domu v Ulici Petra Drapšina, kde predtým sídlila *Škola pre dizajn Bogdan Šuput*.

Od školského roku 1980/81 až po rok 2007 programy sa menili viackrát. Radikálne zmeny nastali v roku 2007. Keď ide o vzdelávanie vychovávateľov nastal obrat kvôli zmenám v Zákone o vysokoškolskom vzdelávaní (2005), pretože boli vykonané významné pokroky v oblasti vysok oškolského vzdelávania v Srbsku a jeho zosúladňovania so všeobecnými tendenciami v Európe.

Paralelne sa menil aj celkový vzdelávací systém v Srbsku, preto aj predškolská výchova a vzdelávanie. Zmenami v Zákone o základoch vzdelávania a výchove (2004) zavedený je Prípravný predškolský program, ktorý sa stal záväzný a bezplatný pre všetky deti, schválené boli Všeobecné základy predškolského programu (2006) a Zákon o predškolskej výchove a vzdelávaní (2010).

Vo Vyššej škole pre vzdelávanie vychovávateľov v Novom Sade analyzovali dvojročný učebný plán a učebné osnovy vzdelávania vychovávateľov. V procese samoanalýzy zistené boli mnohé výhody, ale aj určité nedostatky predchádzajúceho Učebného plánu a osnov (1994).

Navrhnuté bolo, aby založili základné odborové štúdie pre vzdelávanie vychovávateľov v trvaní troch rokov a návrh Štúdiijného programu bol zosúladnený so súčasnými globálnymi trendmi a povoláním

,
vedou
a
umením
v

oblasti
spoločensko-
humanitných
vied. Navrhovaný Program bol
založený
na
multikulturalizme
a
interkulturalizme
,
za účelom
vybudovať
a
rozvíjať
u študentov
porozumenie
o
význame
života
a
dospievania
v
multikultúrnej spoločnosti.

Národná rada pre vysokoškolské vzdelávanie Republiky Srbska akreditovala študijný program základných odborových štúdií pre vzdelávanie vychovávateľov Školy v Novom Sade prvýkrát roku 2007, a roku 2012 trochu pozmenený a doplnený študijný program bol akreditovaný druhýkrát.

Osnovy študijného programu pozostávajú z akademickej všeobecno-vzdelávacej oblasti (materinský jazyk, jazyky národnostných spoločenstiev, cudzí jazyk, zdravotnícke vzdelávanie a predmety zo spoločenských vied), odbornovo-aplikačná oblasť (informatické predmety, metodiky, organizácia a štruktúra vzdelávacieho procesu), vedecko-umelecko-odborné oblasti (predmety z pedagogie, psychológie a umenia). Tieto znalosti sú zahrnuté do povinných a voliteľných predmetov. Spomenuté obsahy obsiahnuté sú v jednosemestrálnych predmetoch. Štruktúra študijného programu v priebehu všetkých troch rokov štúdia zahŕňa povinné predmety, prostredníctvom ktorých študent získava 80% ECTS a voliteľné predmety, ktoré tvoria 20%

ECTS. Študenti na tento spôsob majú možnosť aby rozhodovali,
a
do určitej
miery
, sami
vytvárajú vlastný
odborný
profil
vychovávateľov.

Navrhovaný študijný program možno porovnať s podobnými programami v zahraničí: Sarvaš (Maďarsko), Kečkemet (Maďarsko), Osijek (Chorvátsko), z ktorých je najtesnejšia spolupráca nadviazaná s Kečkemetom – Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar (Maďarsko). Okrem toho, naša škola nadviazala dobrú spoluprácu s Vysokou pedagogickou školou v Zurichu, Švajčiarsko (Pädagogische Hochschule Zürich), ktorá si nás zvolila ako partnerov, akurát kvôli vysokým kompatibilným vzdelávacím plánom a programom.

Akreditáciu Študijného programu špecializovaných odborových štúdií 2. stupňa Škola získala roku 2009.

Študijný program špecializovaných odborových štúdií prebieha počas dvoch semestrov a nesie 60 v systéme ECTS. Koncipovaný je tak, že pozostáva z troch povinných predmetov. Z dvoch predmetov prednášky prebiehajú počas prvého a z jedného predmetu počas druhého semestra. V každom semestri študent si volí dva voliteľné predmety z ponúknutých troch. Špecializované štúdiá sa končia obhajobou záverečnej – špecialistickej práce.

Pri nahliadnutí do Dokumentácie pre akreditáciu školy (2011) možno konštatovať, že v realizácii študijného programu základných a špecializovaných štúdií v Škole vo výuky je zapojených 26 učiteľov a 6 spolupracovníkov. Škola disponuje s 3320,21 m² brutto plochy, čo je približne 6,64 m² b

rutto

plochy

na

jedného

študenta, vlastne, približne 4,66 m

²

keď vyučovanie prebieha na smeny.

V školskom roku 2011/12 na Vysokú školu odborových štúdií pre vzdelávanie vychovávateľov v Novom Sade sa zapísalo úhrnne 547 študentov do všetkých troch ročníkov základných štúdií a 50 študentov na špecializované štúdiá.

Niektoré z najdôležitejších cieľov školy sú:

1. Vzdelávanie vychovávateľov, ktorí budú poznať: povahu dieťaťa a jeho rozvoj, spôsoby podnecovania rozvoja

,
inštitucionálne

a

mimo

inštitucionálne

formy

práce s

deťmi.

2. Pripravuje vychovávateľov, aby pochopili podstatu a význam života a dospievania v multikulturnej

poločnosti

,
ovládali

metódami výchovy a vzdelávania

pre

život

v takej

spoločnosti.

3. Škola poskytuje možnosť zachovávanía vlastného národného jazyka a kultúry a paralelne srbského jazyka a kultúry, umožňuje lepšiu integráciu príslušníkov národnostných spoločností

4. Študijný program tiež poskytuje možnosť vychovávateľom aby predškolským deťom ponúkol znalosť anglického jazyka

5. Kontinuálne zdokonaľovanie vo vedeckej, umeleckej a odbornej oblasti, nielen učiteľov, ale aj nepedagogických pracovníkov a samotných študentov.

Aby dosiahla základné úlohy a ciele, Škola pravidelne plánuje a kontroluje výsledky vzdelávacích, vedeckých, umeleckých, výskumných a odborných aktivít v rámci svojej činnosti.

Po ukončení štúdií absolventi získavajú odborné názov: Odborný vychovávateľ (skratka: odb.vych.). Vedľa diplomu študent získava aj Dodatok k diplomu v ktorom sa uvádzajú všetky predmety, ktoré zložil, počet v systéme ECTS, ktoré získal. Na základe Dodatku k diplomu vidno individuálnu jedinečnosť a osobitné záujmy a schopnosti absolventa.

Túto monografiu možno pochopiť nielen ako svedectvo o dejinách vzdelávania vychovávateľov v minulosti, ale aj ako výzvu k dialógu o budúcnosti povolania vychovávateľa.

